

L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS: DE LA FOTO FIXA
A LA REALITAT CANVIANT
(Article publicat a *Avui* el dia 8 de juny de 1998)

Tot i que el moviment en la imatge —diguem el cinema— fou inventat fa més de cent anys, artistes, reporters i comunicadors que desitgen transmetre una instantània continuen utilitzant la fotografia com a mitjà d'expressió i, sovint, la fotografia en blanc i negre és preferida a la de color perquè despulla la situació puntual —puntual en el temps— que es pensa reflectir de tot allò que no es vol que sigui l'objecte de l'atenció de l'observador.

També és cert, tanmateix, que, en un terreny no tan professional, l'ús de la càmera fotogràfica —de la foto fixa— és degut, a vegades, al desconeixement d'una tecnologia més sofisticada, a la incapacitat d'utilitzar amb cura i precisió uns aparells amb el funcionament no sempre fàcil d'entendre o a la volguda voluntat de no reflectir una realitat en moviment —una realitat canviant— perquè el clixé que un dia vam captar ja ens està prou bé.

Són dos aspectes de la comunicació en l'anàlisi dels quals jo —que no hi sóc un expert— no entraré, tot i que em confesso admirador de totes dues tècniques, de les fotografies de List i de Mapplethorpe i de les pel·lícules de Kubrick i de Bertolucci. Cada un d'aquests mitjans d'expressió és adequat o deixa de ser-ho en funció d'allò que es vol comunicar. La vida, la societat, les institucions són canviant per pròpia naturalesa —i ai qui cregui o desitgi fer creure que no és així! Un magnífic clixé de la Setmana Tràgica no serà una anàlisi adequada dels moviments socials d'aquest final de segle: la fotografia de la nena de napalm —corprenedora, injusta i de gran qualitat— serveix per reflectir la duresa i la crueltat de la guerra, però no pas l'evolució de la societat vietnamita en els darrers deu anys. La societat vietnamita —i la nord-americana— és una realitat canviant que ha de ser analitzada en moviment, no estàticament.

Noranta anys de clixés

Ara fa noranta anys, algú féu una fotografia —prengué una instantània—: Enric Prat de la Riba creava l'Institut d'Estudis Catalans i, al cap de quatre anys, el 1911, l'estructurava segons el model —jacobí, diu la foto— de l'Institut de France. Alguns anys després la Secció Filològica de l'Institut duia a terme l'obra de codificació lingüística —ortogràfica, gramatical i lexicogràfica— de la mà de Pompeu Fabra: nova fotografia, amb l'admirat mestre al centre d'una realitat dels anys vint. El nostre observador pren de nou la càmera un cop finalitzada l'ensulsiada de 1936-1939 —una càmera que potser ja és una mica antiquada per les circumstàncies del moment— i immortalitza la represa d'activitats de l'Institut, d'un Institut minvant i mancat d'una bona part dels seus membres més destacats: és un dels principals

nuclis de resistència cultural del país, amb un nombre reduït de membres, que es va ampliant lentament amb un criteri que el nostre observador qualifica de propi d'una capelleta, i amb una metodologia que el clixé dels anys quaranta i cinquanta del nostre fotògraf vol reflectir com a obscurantisme o ocultisme. És quan Joan Coromines s'allunya de la Secció Filològica de l'Institut —o, amb més precisió, d'alguns membres d'ella—: nova fotografia per a la posteritat.

Aquestes són les imatges en les quals es recrea el nostre observador, ara que fa noranta-un anys d'aquell 18 de juny de 1907, ara que en fa vuitanta-cinc de les *Normes ortogràfiques* o seixanta-sis de la publicació del *Diccionari general de la llengua catalana*. I durant aquests anys la societat de la llengua i la cultura catalanes ha evolucionat —ha canviat— en tots els aspectes, però també en el sociolingüístic. I la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans ha evolucionat —ha canviat— en la seva composició, en la seva metodologia de treball, en els seus objectius. És cert que no hi són ni Pompeu Fabra ni Carles Riba, però actualment és composta per dinou membres numeraris, vuit d'emèrits i setze membres corresponents, que representen una bona part de l'elit dels filòlegs, lingüistes i escriptors de l'àmbit lingüístic català. Qui pot titllar d'*obscura* o d'*oculta* la metodologia que se segueix per a l'elaboració de la nova gramàtica, amb un Consell Consultiu en el qual són presents tots els sectors implicats?

El nostre observador —el de les fotos fixes— segurament no es va adonar que la manera de treballar de l'Institut des dels seus inicis no ha estat mai jacobina, que Fabra no fou inqüestionable ni als anys vint, que l'Institut que arrenca del 1976 i es consolida a partir del 1989 no té res a veure amb el de la resistència, que Coromines sabé sempre distingir entre les persones i la institució —la qual respectava profundament—, que les necessitats de codificació de la llengua seran unes altres al segle XXI, perquè seran imposades pels usos lingüístics dependents de les noves tecnologies de la informació.

La Secció Filològica avui

Perquè la realitat és canviant. I ho és, també, afortunadament, la de la Secció Filològica, que ha sabut guiar l'Institut per produir un *Diccionari de la llengua catalana* de qualitat i acceptació en el conjunt de la societat, amb innovacions integradores; que ha publicat una encertada *Proposta per a un estàndard oral*, que ha sabut adonar-se que la presència del català en els mitjans desenvolupats per les noves tecnologies és una condició *sine qua non* perquè la nostra llengua entri amb bon peu al segle que ve i, per a això, està desenvolupant els recursos lingüístics necessaris com el *Diccionari del català contemporani*, amb els diversos productes que se'n deriven, i participa en projectes de recerca d'àmbit europeu i en el Centre de Referència en Enginyeria Lingüística, creat recentment per la Generalitat de Catalunya.

La crítica és un dels elements essencials de les democràcies actuals i, doncs, ha de ser sempre ben rebuda, però al mateix temps contrastada i contestada quan calgui. La crítica, però, s'ha de basar en fets objectivables —encara que siguin fruit d'apreciacions subjectives—, en l'anàlisi d'aquesta realitat canviant —mai en un clixé ja esgrogueït—, i, en qualsevol cas, cal que sigui exercida amb un esperit constructiu, probablement més fàcil de transmetre amb la delicada ploma d'alguna escriptora sensible i admirada que amb un objectiu caduc situat en el propi melic o en el melic de terceres persones. Sembla evident que hi ha qui enyora aquells temps, no tan llunyans, en què l'Institut havia quedat estancat i paralitzat, fossilitzat, com en una foto fixa. Potser ja els anava bé.

Nota: El canemàs d'aquest article fou escrit el dia 8 de juny de l'any passat a Sant Joan les Fonts, quan el qui el signa rebia cartes amenaçadores d'un il·lustre patrici i algú havia publicat un article feridor sota la seva inspiració. Ha estat un any com un document de Microsoft Word en el meu ordinador personal, però, avui, en les circumstàncies actuals, crec que, convenientment farcit, tinc l'obligació de fer-lo públic.